

SZABADSÁG, EGYENLŐSÉG, TESTVÉRISÉG!

Egyenlőség, testvériség, szabadság,
Halál reá,ki el nem ismeri,

mert, vagy fejét dárdahegyre tűzik Danton-módra, vagy a Rohne folyóba fojtják a lá Fouché, esetleg a Közjóléti Bizottság ítélete szerint Robespierre intenciója alapján feje a fűrészporos kosárban végzi. De mit érdemel az a bűnös, akinek az írását a kezében tartod, amelyik megkapargatja a címben jelzett nagy karriert befutott populista jelszó felszínét?

A jelszó, a Nagy Francia Forradalom jelszava, fordított sorrendben tartalmazza a fenti gyönyörű fogalmakat, vélhetőleg a fontosság miatt. Madách darabjában a jambus kényszere adta a sorrendet. Kezdjük a kapargatást a hagyományos sorrend szerint. Az egyik legtöbbet emlegetett közgazdász, az osztrák Hayek szerint: „A szabadság az volt az a szó, amelynek használatával a legtöbbet éltek és visszaéltek a modern történelemben és napjaink folyamán.”

A szabadságnak számtalan elkötelezett híve és tengernyi definíciója van. Merítsünk ez utóbbiból néhányat:

- A szabadság a kívánt cél megvalósításának lehetősége. (Google)
- A szabadság az ember hatalma a környezet felett. (Google)
- A világtörténelem célja a teljes a teljes szabadság elérése. (Hegel)
- A szabadság a felismert szükségszerűség. (Hegel)
- Akkor jön el a szabadság birodalma, amikor a munka nem emberi létünk, hanem ember-voltunk fenntartása miatt lesz szükséges. (Marx)

Annak lehetősége, hogy létünk fenntartására a gépek munkája elegendő lesz, a technika fejlődésével egyre közeledni látszik, legalább is a fejlett világban, ahová, bármilyen hihetetlen, Magyarország is tartozik. Mi lesz akkor, ha a „tőke szerves összetétele” 100:0 arányban a holt munka javára változik? Akkor beáll maga kommunizmus, mert eléri legfőbb célját... megszűnik a kizsákmányolás lehetősége, mert értéktöbbletet csak az élők munkából lehet kicsiholni – ez lesz az előny – de a munkanélküliségi ráta 100%-ra növekszik, ennek minden morális következményével együtt. Viszont szabadok leszünk! Hogy ebben az esetben mi a teendő, azt a következő dolgozatomban fogom részletesen taglalni. Ezzel párhuzamosan előadom azt az inszektológiai érdekességet, hogy sikerült megfognom egy szúnyogot, amelyik nagyobb volt egy lónál.

Ebben a dolgozatban hagyjuk a jövőt és foglalkozunk a múlttal, bár az éppúgy kifürkészhetetlen. Mit értettek akkor a szabadságon? A Magna Charta Libertatum (magyarul Magna Carta) 1215-ben kelt, és mint neve is mutatja a szűkölködő angol király Földnélküli János, Robin Hood kortársa adta ki. Az

okirat biztosítja a bárók és prelátusok ellenállási jogait a korona önkényével szemben. Viszont nem biztosítja a szabad vadászat jogát a sherwoodi erdőben. Az ellenállási jogról szóló passzust, Angliára nem jellemző módon, később visszavonták. Nagy-Britannia egész jól megvan alkotmány nélkül, még alaptörvénye sincs neki, így a jogászok kénytelenek minden régi és hatályos törvényre támaszkodni. Például a football-játékot egy törvény büntetni rendeli, de ezt a §-t már nem alkalmazzák. Akkor sem alkalmazták, amikor a Magyar Népköztársaság csapata 1953-ban 6:3-ra elkalapálta az angol válogatottat. Ez a trauma felért azzal, amikor ünnepélyes, lassú gyászzené kíséretében levonták a fátyolos brit zászlót Indiában.

Hét évvel a Magna Carta után, 1222-ben mi is kiadtunk egy hasonló dekrétumot, az Aranybullát, amelyet a fontos okiratokat hitelesítő arany függő pecsétről neveztek el. Eszerint akkoriban csak hét évvel voltunk elmaradva a mainstream-től. Ez a dokumentum is garantálja a nemesség és az egyház adómentességét, és kizárja a zsidókat és az izmaelitákat (arab, besenyő, kun, stb.) a hivatalviselésből. A cigányok akkor még valahol Egyiptomban voltak. Mindkét említett híres dokumentum szabadságon a főurak szabadságát érti.

Amikor „felfakadtak a nemes magyar nemzet sebei”, 1703-ban, Rákóczi Ferenc harcot indított a hazáért és a szabadságáért. Ebben a szabadságharcban nem csak a nemesség szabadságáról volt szó. Ha igaz, az ország felszabadítása azzal járt, hogy két év alatt az európai (EU) hadseregek 2, azaz két év alatt többet zsákmányoltak, mint a törökök 150 év alatt. Ezt a terhet, természetesen, az egész lakosság fizette. Nem csak Ocskai brigadéros és családja, hanem Buga Jakab is fizette a sarcot. Jakabon magán „kergetőzött a tetvek serege”.

Sokan a széleskörű választójogot tekintik a szabadság zálogának. Nézzük a szabadságot ebből a könnyen számszerűsíthető szempontból. A rendi Magyarországon csak a nemeseknek volt szavazati joga, csak ők voltak az alkotmány sáncain belül. Azoknak a megyéknek, amelyek küldtek a pozsonyi diétára képviselőket, lélekszáma 11.520.580 fő volt. Ebből nemesi állapotú 617.521 volt, tehát a népesség 5,18 %-a. Ha levonjuk a felét, hiszen természetesen a nők nem szavaztak, és levonjuk a nem teljes korúak számát és hozzáadjuk a csekély számú honoráciort, akkor megkapjuk, hogy a kb. lakosság 2%-a vett részt az ország ügyeinek intézésében. 1848-ban, a rendiség eltörlése után, ez a szám jelentősen, 7,2%-ra emelkedett. (Összehasonlításképpen, az 1832-es reform után ez a szám Angliában, a parlamenti rendszer hazájában – a választójogot különböző, főleg vagyoni jellegű cenzusokhoz kötötték – és így csak a lakosság 4,8% szavazhatott.) Nagyon figyelemreméltó, hogy az áprilisi törvények azoknak a választójogát, akik ezzel addig rendelkeztek, nem vonták meg, még ha a vagyoni követelményeknek nem is feleltek meg. Ez a hétszilvafával se rendelkező birtok nélküli, úgynevezett armarista nemesekre vonatkozott. A bölcs honatyák ügyeltek arra, hogy a jogok

kiterjesztése ne járjon együtt a jogok szűkítésével, pedig általában ez a helyzet.

Tárgyunktól függetlenül érdeklődésre tarthat számot, hogy amikorról a fenti számok szólnak, 1847-ben, a birodalom teljes lélekszáma Erdéllyel és a központi irányítás alá tartozó határőrvidékkel együtt 14.520.580 volt.

Ez a szám Trianonig 20 millióra nőtt, és napjainkban nem éri el a 10 milliót. A trianoni rendezés fájó seb a magyar léleknek. Gondoljuk meg, mi lett volna, ha a Szovjetunió bukása a trianoni határok előtt, a Szent István-i területen éri Magyarországot? Ősi igazság, hogy minden rosszban van egy csipetnyi jó.

A jogbővítés és jogszűkítés dialektikájára a legprimitívebb példa, hogy a nemdohányzók jogának biztosítása a tiszta, füstmentes levegőhöz a dohányzók jogainak csökkentésével jár: télvíz idején fagyoskodhatnak a kocsmajtó előtt. (Sajna ez a jogelvonás engem nem érint.) A felszabadulás utáni politikai átrendeződés, az államosítás és a földosztás a tulajdonosok jogainak likvidálásával járt, sőt x-es származású gyerekeik jogát is csökkentette a felsőfokú tanulmányaik folytatásához. Ez a pozitív diszkrimináció, bármilyen érthető és történelmileg indokolt, de ellentmond a szabadság fennkölt gondolatának. Napjainkban a beiskolázási körzetek kötelezően figyelembe vételére, az integrált oktatásra törekvő hatósági igyekezet a gyengébb háttérrel rendelkező tanulók jogait szélesíti, de az otthonról tudással jól eleresztett gyerekek jogait csökkenti, haladásukat lassítja, mert a tanároknak figyelembe kell venniük a gyengébb tanulókat. A tanár előadása elméletileg egyetlen diáknak szól: a többi, vagy nem érti, vagy unatkozik. Ennek a jogszűkítésnek van előnyös oldala is. Az ún. „úrügyerek” megismerkednek azon családok gyerekeivel, akikkel a jó előmenetelt elősegítő elit, vagy szegregált iskolákban sohasem találkoztak volna.

Mint már láttuk a „szabadság” szóval sokan visszaélnek. Amikor az 1940-es évek elején várható volt, hogy a Wehrmacht eléri a Volgát, akkor a több száz éve ott élő német telepeseket elővigyázatosságból elvagonírozták a közel-keleti köztársaságokba. Én is láttam Taskentben ferdeszemű gretchen-szőke lányokat. Német nyelvű újságjuk címe FREIHEIT volt. Nálunk is ehhez hasonló címmel jelentek meg a kommunista lapok, és a hivatalos köszöntés, német mintára, felemelt ököllel, a „szabadság” szó volt. Ez a köszöntésmód csak szűk pártkörökben terjedt el.

Néhány szó a címben szereplő egyenlőségről.

Amikor gyenge kétszáz évnyi szünet után a francia korona (vesztére) összehívta a rendi gyűlést, a tanácskozást rendenként képelték el: a

nemesség, a papság és a harmadik rend külön-külön ülésezett volna és rendenként történt volna a szavazás, ami 2:1 biztosította volna a monarchia fölényét. A szavazáson történő részvételt helybenlakási és vagyoni cenzussal szűkítették. Azon kívül zsidók és színészek nem szavazhattak. Ezt a legnagyobb számú képviselőt küldő harmadik rendnek sikerült megtorpedóznia, és ki is adták 1789. augusztus 26-án, tehát az „események” után az Emberi és Polgártársi Jogok Nyilatkozatát arról, hogy „az emberek szabadnak és egyenlő jogúnak születnek és azok is maradnak”. Ezt az ancien regime, a régi rend halotti bizonyítványának lehet tekinteni,

Egy kis nyelvészkedés. A francia élesen megkülönbözteti a citoyen és bourgeois szavakat, amely szavak egyaránt eredetileg városlakót jelentettek. A magyarban ez a két fogalom a „polgár” szóban összezsúszik. Ezért a fenti idézetben a citoyen szó helyén a polgártárs szót használtam. Az egyenlőségen a harmadik rend, a törvény előtti egyenlőséget, és a születési előjogok eltörlését értette. Ennek egyik legmegalázóbb példája az „első éjszaka” joga volt. Ez a jog állítólag nem is létezett, és csak az uralkodó réteggel ellenséges írók találták ki (Beaumarché és a hasonszörűek). Egy katolikus országban az egyház, a házasság szentségének őre, ezt aligha tűrte volna el. Az egyenlőség gondolata nem a francia politikusok agyából pattan ki Pallasz Athéne módjára, hanem ősidők óta benne volt a levegőben. Egy ókori görög axioma szerint: „minden ember egynek számít, és senki sem számít többnek egynél”. Ez feltehetőleg a görög városi polgárok döntéshozó jogára a cserépszavazásra vonatkozik. A keresztény egyház is azzal vigasztalta híveit, hogy a földi egyenlőséget, bár a kezdetekkor akarta, nem tudja biztosítani, de mindenki egyenlő az eredendő bűnben, az első emberpár engedetlenségében – kivéve persze protekciós egyszülött fiát –, és egyenlő lesz az Úr előtt az utolsó ítélet napján. A középkori populáris kultúrában is megjelenik az egyenlőség gondolata. A haláltánc festményekben, misztérium játékokban, versekben (Villon), mindenki egyenlő a kaszás előtt, és mindenki egyformán vedel a Carmina Burana-ban.

Az abszolút, tehát a vagyonegyenlőséget is beleértő szervezetek ősidők óta léteznek. Ilyen elveket vallottak az eszéniusok, az ókeresztény szekták, az ezekből kinövő szerzetesrendek egyike-másika. Az egyenlőség néha a szegénységi fogadalomig is eljutott.

Az esélyegyenlőséghez legközelebb, furcsa módon, egyes olyan szigorúan hierarchikus szervezetek jutottak, mint Habsburgok császári hadserege és a katolikus egyház. A hadsereg tisztikara származástól függetlenül minden tehetség előtt nyitva állt, a lentről származók bármilyen rendfokozatot elérhettek, legföljebb „jobb körökbe” nem hívták meg őket ötórai teára. Természetesen nem reprezentatív az aradi 13 esete, de mindannyian katonai tanintézetet végzett, hivatásos császári tisztek voltak. Közülük 3 gróf, 3 nemes, 7 polgári származású volt. Az akkori szóhasználat

szerint „népfajra” nézve, volt köztük örmény, szerb, horvát, osztrák, és 8 magyar származású (akik közül többen nem is tudtak magyarul).

A katolikus egyház közismerten megszerzett magának minden tehetséget. Tudunk a pápajelöltségig eljutott magyar jobbágyfiúról (Bakócz Tamás). Megnéztem az 1878-tól napjainkig pontifikált 11 római pápa káderlapját. Közülük 1 volt arisztokrata, 3 nemesi (kisnemesi) származású és a többi 7 polgári családból jött.

A modern korban például a különböző narodnyik-anarchista csoportok is szó szerint tüzzel-vassal, törrel-pisztollyal akarták az egyenlőséget elérni. Ezeket hívta Dosztojevszkij a filantrópia fanatikusainak. Egészen más, de nem kevésbé drasztikus módszerekkel a kommunista pártok is az egyenlőséget tüzték ki a jövőben elérendő céljukként. Az az elv, hogy mindenkitől képességei szerint, és mindenkinek szükségletei szerint, nemcsak a gazdasági lehetőségek, hanem az emberi gondolkozás optimális színvonalát feltételezi.

Céljukat sohasem érték el. Az élesnyelvű Churchill azt mondta, hogy a kapitalizmusban egyenlőtlenül van elosztva a gazdagság és a szocializmusban egyenlően van elosztva a szegénység. A vén róka, aki gyűlölte, de viszont láthatóan túlbecsülte a szocializmus eredményeit, mert az egyenlőséget egyáltalán nem értük el, legföljebb a gazdagságot, amelyik pedig nálunk is létezett, nem illett mutogatni. Valóban az anyagi javak különbsége az alsó és a felső decilis között statisztikailag érzékelhető, tudományosan kifejezve, szignifikánsan kisebb, sőt az utcán látható volt, mint bármikor az írott történelem folyamán.

A tapasztalat és a közgazdaságtudomány egybehangzóan azt vallja, hogy az anyagi potenciál-különbség épp annyira fontos a gazdaságban, mint a potenciál-különbség az elektromos áramlás generálásánál. Mivel sejtettük, hogy az egyenlőség ellenkezik az emberi természettel és láttuk, hogy nem hajtja a gazdaság motorját, a kommunisták országaikat, teljesen célszerűen és logikusan, igyekeztek a többi embertől hermetikusan elzárni. Ezt mi sem bizonyítja jobban, mint az, hogy amikor a szögesdrótok, és a Kelet-Berlint lezáró betonfalak leomlottak, a rendszer is megsemmisült, legfeljebb a soha el nem ért egalitárius célok emléke él halványan és nosztalgikusan az emberek fejében.

A jelszó-szentháromság harmadik tagja a „testvériség” franciául „fraternité”. A latin „frater”, „testvér” szó a szerzetesek megszólítása volt, mint ahogy az apácákat nővérek szólították. Ez az elnevezés megmaradt az ápolónők megnevezéseként, mert annak idején zömmel apácákat foglalkoztattak a kórházak. A „frater”szó, becsmérő jelző kíséretében, a magyarban pejoratív értelmet kapott, és a magyar egyház sem használja.

Ugyanilyen sorsra jutott a német Chorherr (szerzeteskanonok) szó is, amely a magyarban vette fel az „iszákos” jelentést. A barátság szó német megfelelője a „Bruderschaft”, oroszul ugyancsak „brudersaft”, egyszerűen tegeződést jelent. Manapság ez az egyházi-vallási ízű szó helyett a szolidaritás kifejezés járja. A „szolidis” szó latinul szilárdat, megbízhatót jelent. Ebben az értelemben, a magyarban is használatos.

Az egyház is hirdeti azt az abszurd lózungot: szeressd felebarátodat, mint tenmagadat. Mindegyik, a zsidó, a keresztény és az iszlám vallás is felhívja híveit az adakozásra, ami végső soron a javak újraelosztását jelenti, azaz a tőke illetve a munka által megszerzett javakat nem ott használják fel, ahol megtermelik. A mi társadalmunkban a javak újraelosztásának három fő és törvényes formája ismert. (A bankok kirablásáról és a korrupcióról most nem beszélünk, pedig – főleg az utóbbi – az újraelosztásban nem elhanyagolható szerepet játszik.)

- Újraoszthatják a megtermelt javakat állampolgári jogon. Mindenki kaphatna egyformán annyit, ami szolid megélhetését nagyjából biztosítja. Ez levonják abból a fejenként különböző összegből, ami neki a társadalmilag elfogadottan jár.
- A rászorultaknak jár, hogy ne haljanak éhen és ne fagyjanak meg. Ebben az esetben látványuk nem zavarja nem-rászorultakat.
- Érdem szerint jár az öregségi nyugdíj, annak a jövedelemnek megfelelően, amit quasi előlegként adtak a társadalomnak keresményükből munkaképes korukban.

A szolidaritás klerikális megfogalmazása, a felebaráti szeretet, ellentmond az emberi természetnek. József Attila sorai, amelyeket ő az osztályharc kontextusában fogalmazott meg, annál sokkal általánosabb érvényűek:

*Magának rág, mind, aki rág,
A fogacskák azért fogannak.*

Szerintem, az a megfogalmazás a helyes, ami a múlt század végén irányregényben Csernisevszkij a „Mi a teendő” című könyvében írt. A regény erős mezőnyben, a világirodalom csúcspontján álló orosz irodalom óriásaival nem versenyezhet, de a lázadó kedvű ifjú mozgalmárok bibliája volt. A szerző összekapcsolja a szolidaritást az ember természetes önzésével. Azt hirdeti, aki a többiekért jót tesz, jelen esetben (azaz abban a korban) a népért harcol, azért teszi, mert ez jól esik neki. Ezt ésszerű egoizmusnak hívja. Ad absurdum, ha népért vívott harcért felakasztják, ez számára kellemes, pontosabban, ha nem harcol, az számára kellemetlen lett volna. Ebben a megvilágításban kell szemlélnünk azokat azokat a nagy hazafiakat, akiket az ifjúság elé példaképül állítunk, és akiknek a portréjai ott díszelnek az iskolák folyosóin. Így válhatnak idOLOKBÓL emberekké.

Eddig a testvériség, azaz modernebb szóval a szolidaritás otthoni, házon vagy hazán belüli kérdéseit taglaltuk. Ám a szolidaritásnak van nemzetközi, internacionális, sőt már az egész földgolyóra (glóbuszra) kiterjedő vonatkozása is. Az eredeti jelszó a „testvériség” nem jelentett nemzetek közötti szolidaritást. Amikor a XVIII. század végén elkezdődött a közel két évtizedes forradalmi, illetve napoleoni háborúk sorozata a mozgósító jelszó az volt: „a haza veszélyben”. A század rengeteg háborúja során (örökösödési háborúk, északi háborúk, hétéves háború, stb.) során a haza fogalma lelkesítő csatariadóként nem hangzott el. Azokat a háborúkat alattvalók és nem állampolgárok vívták. A forradalmi háborúkat, amelyeket mellesleg az ellenséges királyságok kezdték, nem a külföldi ancien regime-ek megbuktatásáért vívták, de en passant megszüntették, vagy legalább is meggyengítették a feudális rendszereket.

Franciaország egynyelvű nemzetállamnak számított, jóllehet egy konvent-képviselő panaszolta, hogy alakosság fele nem érti a hivatalos közleményeket. Magát a „nemzet” fogalmát is a franciák találták ki, amikor a nemzet veszélyben volt.

Kb. 50 évvel a napoleoni háborúk befejeződése után, (1870) két nép, amely országukban közel azonos nyelvet használt, a német és az olasz, egy-egy nemzetállamban egyesült.

Megint kb. 50 év múlva (1918), több soknemzetiségű ország szétesett: Ausztria-Magyarország és a Török Birodalom.

Még 50 évet kellett várni, (1990) amíg egy régi és két új ország szétesett: Oroszország utódja a Szovjetunió, Csehszlovákia és Jugoszlávia.

Akkor azt hittük, hogy csak két soknemzetiségű ország maradt Európában: Szejc és Belgium. Azóta kiderült, hogy közben még egy csomó soknemzetiségű ország „létesült”: Franciaországot franciák és provansziak, Spanyolországot a spanyolokon kívül katalánok és baszkok, Olaszországot észak-olaszok és dél-olaszok lakják, és akkor még nem is beszélünk a nemzeti öntudatra ébredt skótokról. Ha az 50 éves Gábor-ciklus igaznak bizonyul, akkor 2040 körül új országok jelennek meg Európa térképén: a Katalán köztársaság, a Baszk örgrófság, a Provanszi fejedelemség, Flandria, Lombardia (ezek államformája még nem ismert). Skócia viszont biztosan királyság marad.

Mint látjuk, a nemzetállamok száma szaporodik, testvériségüknek összekovácsolására réges-régen vannak elképzelések, amelyek az amerikai államok szövetségét tekintik példaképüknek. Hisz az akkor még csak két tucatnyi amerikai állam csak egyszer keveredett egymással háborúba, igaz az a háború volt az első igazi tömegháború. Az európai országok viszont kétszer háborúztak egymással a XX. században, és mindkét háború után létrehoztak egy-egy, a világbékét istenbizony garantáló szervezetet. Az első befuccsolt, az aktuálisan létező alatt is valahol a világban alig volt év háború nélkül, de az európai államok nem háborúztak egymással. A hirosimai atomgomba

félelmetes árnyéka megvédte a világot a III. Világháborútól. Ezért nem ereszkedtek le amerikai ejtőernyősök a Corvin közben, és ezért nem szálltak partra a szovjet-kubai tengerészgyalogosok a nicaraguai Disznó öbölben. Mindenki tudja, hogy a III. Világháború lenne az utolsó. A negyedik világháború az előzőt túlélő jelentkezők híjján már biztosan elmaradna.

1848 mozgalmas évében két fiatal német, egy klasszika-filológus és egy jó módú autodidakta kiadott egy brosúrát, amelyiknél nagyobb hatású írásmű nem igen született a XIX. században. A füzet utolsó sora így hangzik: Világ proletárijai, egyesüljete! Nem csak nemzetek, hanem a nemzetek fogalmkörét metsző társadalmi osztályok is kiállhatnak a csatamezőre. A világ proletárijainak egyesítésére több szervezet is alakult az elmúlt másfél évszázadban: az Internacionálék. Számszerint legalább négy, négy és fél volt belőlük. Lehet, hogy most még is kallódik valahol egy-kettő. A legnagyobb próbatétel elé a történelem a II. Internacionálét állította 1914-ben. Vajon a nemzetközi munkás-szolidaritás felülírja-e a nemzeti hazafias szolidaritás elvét? Nem írta felül. A lövészárkokban egymással néztek farkasszemet, és pusztították egymást tüzzel-gázzal az Internacionálé két legnagyobb szekciójának tagjai, a német és a francia proletárok.

Ennyit gondoltam elmondani a hármas jelszóról. Az emberiség szekere azonban dőcög előre. Már nem isznak embervért a legyőzött ellenség koponyájából, írta Móra Ferenc, igaz Auschwitz előtt. A címben szereplő jelszó tulajdonképpen az Emberi és polgártársi jogok deklarációjának utcai használatra alkalmas zanzásított változata. A deklaráció elveit minden, magát demokratikusnak hívó és hirdető rendszer két évszázad távlatából a még mindig el nem éret, de megvalósítandó céljának tekint. Ez a demokrácia vérben- lucokban született, mint minden újszülött a földön. A vért már nagyjából lemosta magáról, de még mindig nem találtak ki nála jobbat.

BERÉNY RÓBERT 1919-ES PLAKÁTJÁN AZ 1792-ES MARSEILLES MOZGÓSÍTÓ SZÖVEGE OLVASHATÓ: „AUX ARMES...”